

1º BACHARELATO

MÚSICA. EXPRESIÓN VOCAL

CURSO 2008-2009
DEPARTAMENTO DE MÚSICA - IES PEDRO FLORIANI

Introdución.

A música faise presente nas nosas vidas dun xeito cada vez máis relevante. Como arte, acompáñanos como experiencia estética, achegando ás nosas vidas un grao de beleza e gozo artístico como poucas outras artes poden transmitir. Como espectáculo, a música acontece de distintas formas, abrindo un amplo abano comunicativo a todas as idades, sexos e clases sociais: desde os grandes recitais masivos aos pequenos concertos, ata chegar á música de consumo individual, que na mocidade adquire unha dimensión cada vez máis específica, achegada ao emprego das tecnoloxías da comunicación: os reprodutores mp3 e outros.

Pola súa banda, a música ocupa un papel cada vez máis decisivo dentro da cultura de ocio en que vivimos hoxe en día; especialmente, a industria discográfica, os grandes festivais para xente nova e o comercio musical a pequena e a grande escala. Axudar a crear unha conciencia crítica e de consumo responsable no ocio é unha tarefa en que a escola debe ocupar un lugar destacado.

A música presenta tamén outra vertente que non se pode esquecer, que é a epistemolóxica, a que considera a música como fonte propia de coñecemento e, polo tanto, como obxecto de estudo, análise e investigación. É por isto polo que a música, como materia, atopa no bacharelato un lugar idóneo en que afondar neste eido. Nesta etapa educativa, o alumnado xa é quen de aprender os aspectos históricos, ontolóxicos e expresivos inherentes a esta disciplina, xa que, por unha banda, ten adquiridos os coñecementos técnicos básicos da linguaxe musical e, por outra, está en disposición de explorar con certo grao de madurez as achegas que fai a música sobre as distintas correntes estéticas desenvolvidas na historia.

O alumnado que estea a cursar esta materia xa se familiarizou nas etapas obrigatorias anteriores cos procedementos de escritura tonal, a través dos que pode discriminar distintas tonalidades e modalidades, motivos melódicos e temas e cuxo coñecemento lle permite realizar improvisacións, arranxos e pequenas composicións. Ao mesmo tempo, a etapa madurativa en que se atopa, permítelle achegarse á música cos criterios científicos propios das ciencias sociais o mesmo que lle permite participar da experiencia estética cun

grao máis amplo de exixencia e sentido crítico que nas etapas anteriores. A implantación desta materia como optativa ten como finalidade a expresión, a análise, a comprensión e a revalorización do canto, nunha sociedade como a galega en que o canto colectivo ten sido sinal de identidade durante séculos e que está a esmorecer, facéndose así mesmo eco dunha converxencia de criterios coas directrices europeas, nas cales se opta cada vez máis por introducir o canto nos seus currículos educativos.

Hai moitas pontes entre esta materia e outros contidos curriculares, xa que a expresión vocal incide nas habilidades lingüísticas do alumnado, nas súas capacidades expresivas, nas artísticas e nas de participación solidaria. En efecto, a voz é o instrumento máis democrático que existe, xa que apenas require pouco máis que a si mesma para soar. Formar o noso alumnado no seu coñecemento, no seu coidado e na súa práctica, é darlle voz, non só no ámbito simbólico, senón tamén no real, xa que esta materia abre a posibilidade da interpretación do repertorio culto, do repertorio popular, da creación propia do alumnado e tamén da improvisación, polo que este pode sentirse o protagonista do seu proceso de aprendizaxe ao mesmo tempo que contribúe ao dos seus compañeiros e compañeiras dunha forma activa. A promoción e desenvolvemento de actividades musicais no propio centro pode axudar a que o alumnado participe nun futuro de actividades colectivas e cidadás en que se sinta realmente parte integrante. Os contidos recollidos neste currículo poden complementarse coa realización dun traballo de investigación sobre a música vocal producida no contorno rural máis próximo ao alumnado, cunha recollida de campo feita cuns criterios científicos propios das ciencias sociais, a través do cal afondará nas súas raíces culturais.

Contextualización dos obxectivos xerais

Respecto á competencia en comunicación lingüística, a música contribúe, do mesmo xeito que outras áreas, a enriquecer os intercambios comunicativos, e á adquisición e uso dun vocabulario musical básico. Tamén colabora coa integración da linguaxe musical e da linguaxe verbal e coa valoración do enriquecemento que a dita interacción xera.

Desde o punto de vista da competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico a música realiza a súa achega á mellora da calidade do ambiente identificando e reflexionando sobre o exceso de ruído, a contaminación sonora e o uso indiscriminado da música, co fin de xerar hábitos saudables. Ao mesmo tempo os contidos relacionados co uso terapéutico da música ou co uso correcto da voz e do aparello respiratorio, non só para conseguir resultados musicais óptimos, senón tamén para previr problemas de saúde, inciden no desenvolvemento desta competencia.

O desenvolvemento desta materia contribuirá, no marco do DCB e da regulación do bacharelato efectuado pola Xunta de Galicia para o seu ámbito territorial, a que os alumnos adquiren as seguintes capacidades:

-Valora-las múltiples manifestacións musicais que se producen na sociedade desde distintos puntos de vista: estético, lúdico, intelectual, comercial...

-Utilizar un método de análise musical baseado na audición e na investigación, tendo en conta a empatía, a imaxinación e a sensibilidade persoais para coñecer aspectos estilísticos e formais da obra.

-Comprende-lo proceso de creación e de difusión das obras musicais, considerando o papel do compositor, dos intérpretes e dos medios utilizados en cada momento histórico.

-Coñecer e valora-la utilización que se fai da música nos medios audiovisuais, deseñando e levando a cabo experiencias que permitan afondar nas posibilidades expresivas que a música ten nestes medios. Este obxectivo debe transcender a un plano máis tecnolóxico. Referímonos a que se deben incluír actividades relacionadas coas conexións de equipos electrónicos, o manexo de varios soportes a un tempo e a creación de montaxes audiovisuais en distintos formatos videográficos.

-Percibi-la música como unha manifestación artística inmersa na súa propia historia e, á vez, aberta á innovación, considerando a influencia doutros factores de tipo cultural, económico e político no proceso creativo.

-Contribuír coas súas ideas e experiencias na organización e no desenvolvemento das actividades musicais que se realicen no centro, participando con autonomía e responsabilidade.

-Expresarse por medio da voz dos instrumentos e da danza, tanto en obras de repertorio como nas improvisacións, poñendo de manifesto a sensibilidade e o gusto persoal.

-Coñecer e utilizar con actitude crítica os principais recursos musicais que ofrece a nosa Comunidade Autónoma en xeral e o ámbito redondelán en particular (concertos, bibliotecas, bailes...) como medios para o lecer durante o tempo de ocio e tamén para o estudio. Ó acaba-lo bacharelato a maioría do alumnado dará por concluídos os seus estudos musicais académicos. Ante esa realidade, é importante que o estudio da materia desenvolva a capacidade de autonomía persoal que logo se poñerá de manifesto cando cada persoa, cos seus coñecementos musicais cimentados, teña que decidir, segundo o seu criterio, cómo vive a situación cultural da súa localidade.

Obxectivos e contidos

OBXECTIVOS

1. Aprender a empregar axeitadamente os recursos vocais, a non falar por riba das nosas posibilidades e a evitar o ruído ambiente.
2. Manexar unha técnica vocal básica que evite patoloxías da voz e das cordas vocais.

3. Ser quen de utilizar correctamente o rexistro máis axeitado da voz.
4. Coñecer e empregar as técnicas básicas de preparación da voz, na tesitura e colocación axeitada.
5. Aprender a controlar a respiración ao mesmo tempo que se canta ou fala.
6. Aprender e desfrutar das posibilidades técnicas da voz que permiten cantar en grupo.
7. Desenvolver os coñecementos básicos que permitan a improvisación e a creación vocal individual.
8. Coñecer, respectar e divulgar o repertorio musical vocal de Galicia, tanto o derivado do folclore e da música popular, como o propio da música clásica.
9. Respectar a música propia como sinal de identidade dun pobo.
10. Recoñecer as formas vocais doutras culturas como base de riqueza intercultural dos nosos tempos.
11. Identificar e/ou interpretar as cancións e formas vocais propias da cultura occidental, así como doutras culturas, enmarcándoas nos seus respectivos eixes cronolóxicos, preferentemente con acompañamento instrumental.
12. Colaborar na comprensión doutras culturas e civilizacións a través da súa achega ao mundo musical.
13. Aprender a compartir, canalizar as emocións e os sentimentos a través do canto e da súa práctica en grupo.
14. Recoñecer e valorar o gozo que proporciona a cada persoa o feito de cantar, individualmente ou en grupo, con ou sen acompañamento instrumental.
15. Coñecer a evolución e características da voz humana e do canto ata hoxe en día.

CONTIDOS

Coidado e hixiene da voz.

- O sistema fonador, as súas características fisiolóxicas: glote, pulmóns e resoadores (farinxe, larinxe, boca, etc.).
- A fonación: natureza e características. Exercicios e técnicas da emisión da voz.
- Disfonías, afonías e outros trastornos da voz.
- A respiración costo-diafragmática-abdominal.
- Apoio da voz no diafragma e control da dosificación do aire ao falar e ao cantar.
- Eutonía (colocación da larinxe para unha óptima fonación).

Vocalización e articulación.

- Atopar a tesitura axeitada a cada alumno e alumna.
- Exercicios de respiración e relaxación.
- Exercicios de vocalización e preparación da voz.
- Perfeccionamento dos aspectos técnicos da interpretación vocal.
- Exercicios de axilidade vocal.
- Traballo sobre a coloratura vocal propia.

Repertorio galego, da cultura occidental e do mundo.

- Cancións e música vocal do repertorio galego para as distintas épocas do ano. Cancións de ruada, maios, cancións de ronda, de vendima, de colleita, etc.
- Relación da etnomusicoloxía coa socioloxía e antropoloxía galega: os cancioneros.
- Improvisación, creación e interpretación de obras vocais de creación propia.
- Tipoloxías de cancións no ámbito da música urbana: habaneras, boleros, canción protesta, *new wave*, canción de autor, etc.
- Tipoloxías de cancións no ámbito da música culta: canción galega, *melodie francaise*, *lied*, romanza, aria, cavatina, *cavaletta*, etc.
- As cancións asociadas aos movementos sociais actuais: punk, rock, pop, música electrónica, etc.
- Acompañamento axeitado destas cancións e formas musicais cos instrumentos da aula.

A voz como fonte de terapia.

- A improvisación como forma de autoconecemento.
- A voz e a música como expresión propia de sentimentos e emocións.
- A expresión do grito, da risa, do choro, en contextos emocionais dados.
- A identificación dalgunhas cancións con determinados estados de ánimo.
- A interiorización do son e do silencio como base emocional vital.

Historia do canto.

- Características do canto gregoriano. O inicio da voz operística: o bel canto e o verismo.
- O papel do cantante nas distintas sociedades: os tenores de bravura, os castrati, as sopranos de coloratura, os e as cantantes actuais e os medios de comunicación de masas.
- Canto e fala na tradición vocal galega e española. Características propias: alalás, aturuxo, saetas, etc.
- As novas vocalizacións na música contemporánea: o grito, a fonalización, a risa, etc., asociados aos compositores do século XX.